

O'ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV TA'LIM, FAN VA INNOVATSIYALAR VAZIRLIGI

TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI
SAMARQAND FILIALI

“TASDIQLAYMAN”

Toshkent davlat iqtisodiyot
universiteti Samarqand filiali direktori,
prof. O.Murtazayev

2025-yil

08.00.15 — “Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti”
ixtisosligi bo'yicha tayanch doktoranturaga kirish imtihoni

DASTURI

SAMARQAND – 2025

Dastur Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti filialining 2025-yil " " _____
—sonli Kengashida muhokama qilingan va tasdiqlangan

Dastur Toshkent davlat iqtisodiyot universiteti Samarqand filiali "Yashil iqtisodiyot
va barqaror biznes" kafedrasining 2025-yil " " _____ —sonli majlisida muhokama
qilingan va tavsiya etilgan.

Kafedra mudiri

O. Pardayeva

Tuzuvchilar: i.f.d., prof. Murtazayev O.
i.f.n., dots. Axrorov F.B.
i.f.n., dots. G'aniyev I.M.
i.f.d. (PhD), dots. O. Pardayeva

Taqrizchilar: SamISI Raqamli iqtisodiyot kafedrasini mudiri
i.f.d., professor Mirzayev Q.J.
Samarqand agroinnovatsiyalar va tadqiqotlar instituti rektori
i.f.d., professor Hasanov Sh.T.

KIRISH

Mamlakatimizda ilmiy-pedagogik kadrlar tayyorlash bo'yicha O'zbekiston Respublikasining "Ta'lim to'g'risida"gi qonuni va O'zbekiston Respublikasi oliy ta'lim tizimini 2030- yilgacha rivojlantirish konsepsiyasiga asosan mutaxassslarining kasbiy mahoratini ko'tarish va malakali iqtisodchi kadrlarni xalqaro andozalar darajasida tayyorlashni taqozo etadi.

O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Sh.M.Mirziyoyevning 2021- yilda chop etilgan "Yangi O'zbekiston strategiyasi" nomli kitobida xalqimizning ishonchi va orzu-niyatlari, ezgu umidlarini ro'yobga chiqarish maqsadida ishlab chiqilgan Yangi O'zbekiston strategiyasining asosiy yo'nalishlaridan biri sifatida "kambag'allikni qisqartirish va ehtiyojmand aholini ijtimoiy muhofaza qilish" alohida belgilab berilgan bo'lib, mazkur yo'nalishdagi belgilangan vazifalarni amalga oshirishda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning roli beqiyosdir.

O'zbekistonda kichik biznes va xususiy tadbirkorlikning ahamiyati to'g'risida so'z yuritilganda, "mamlakatimizda har yili yaratilayotgan ish o'rinlarining 90 foizi xususiy sektor hissasiga to'g'ri kelishini ta'kidlash lozim. Hozirgi kunda ushbu tarmoqda 5 milliondan ziyod aholi, ayniqsa, yoshlarimiz mehnat qilayotgani uning nafaqat iqtisodiy, balki ijtimoiy hayotimizdagi o'rni ham ortib borayotganini ko'rsatadi. Shu boisdan ham agar biz iqtisodiyotimizni, ijtimoiy sohani yanada yuksaltiramiz desak, tadbirkorlikni rivojlantirish uchun barcha imkoniyat va sharoitlarni yaratib berishimiz zarur"

Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasidagi xalqaro andozalarni mamlakatimiz ta'lim tizimida qo'llash bo'yicha ishlarni olib borish hozirgi kunning eng dolzarb masalasi bo'lib hisoblanadi.

Ushbu dasturda keltirilgan mavzu va masalalar kichik biznes va xususiy tadbirkorlik sohasidagi nazariy va amaliy qarashlarning hozirgi holatidanva chet el tajribasi asosidagi zamonaviy amaliyotidan kelib chiqadi.

Dasturda qo'yilgan mavzular 08.00.15 - "Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti" ixtisosligi bo'yicha iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasiga talabgorlarning faqatgina shu sohadagi umumiy bilim darajasini aniqlash bilan cheklanmasdan, balki shu sohadagi muammolar va ularning yechimlarini topish bo'yicha bilimiga ega ekanligini namoyish eta olishini talab qiladi.

Mazkur masalalar bo'yicha nazariy muammolar iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD)ga talabgorlarning shaxsiy qarashlarini shakllanishini yuzaga chiqarishga qaratilgan. Dastur 08.00.15—"Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti" ixtisosligi pasportiga tegishli bo'lgan barcha masalalarni o'z ichiga qamrab oladi.

Ushbu dastur 08.00.15 - "Tadbirkorlik va kichik biznes iqtisodiyoti" ixtisosligi bo'yicha iqtisodiyot fanlari falsafa doktori (PhD) ilmiy darajasiga talabgorlar uchun mo'ljallangan.

ASOSIY QISM

1-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlikning mohiyati va mazmuni

O'zbekiston Respublikasining 2012 yil 5 fevralda qabul qilingan "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-sonli Qonuni. Kichik biznes va tadbirkorlik tushunchalari. Kichik biznes va tadbirkorlikning mohiyati. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining iqtisodiy, ijtimoiy va huquqiy asoslari. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning maqsadi va vazifalari. Kichik biznes va tadbirkorlikni iqtisodiyotda tutgan o'rni. Jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi davrida O'zbekistonda kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rivojlantirishning asosiy yo'nalishlari. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishni davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi.

2-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatining turlari va shakllari

O'zbekiston Respublikasining 2012 yil 5 fevralda qabul qilingan "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi O'RQ-328-sonli Qonunida belgilab berilgan tadbirkorlik turlari. Ishlab chiqarish tadbirkorligi. Innovatsion tadbirkorlik. Ilmiy texnik tadbirkorlik. Tovar ishlab chiqarish va xizmat ko'rsatish bo'yicha tadbirkorlik. Tijorat tadbirkorligi. Moliyaviy tadbirkorlik. Maslahat tadbirkorligi. Maslahat xizmatlari.

Tadbirkorlik shakllari. Yakka tartibdagi tadbirkorlik. Xususiy tadbirkorlik. Jamoa tadbirkorligi. Firmalar. Ma'suliyati cheklangan va cheklanmagan jamiyatlar. Aksiyadorlik jamiyati. Korporatsiya. Xolding kompaniya. Davlat korxonalari. Konsern. Konsorsium. Kooperativ. Kartel. Sindikat. Venchur korxonalar. Ijara korxonalar. Injining korxonalar.

3-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini tashkil etish va boshqarish

O'zbekiston Respublikasining 2012 yil 26 aprelda qabul qilingan "Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida"gi O'RQ-327-sonli Qonuni. Kichik biznes va tadbirkorlik korxonalarini tashkil etish va davlat ro'yxatidan o'tkazish tartibi. Kichik biznes sub'yektlarini bank, soliq va moliya muassasalaridan ro'yxatdan o'tkazish uchun zarur hujjatlar, ularning mazmuni.

Kichik biznes sub'yektlarining bankrotligi. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini qayta tashkil etish va yopish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik korxonalariga litsenziya berish tartibi. Kichik biznes va tadbirkorlik korxonalariga litsenziya beruvchi tashkilotlar. Litsenziya berish muddatlari. Litsenziyani bekor qilish tartibi.

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini boshqarishning maqsadi va vazifalari. Kichik biznes va tadbirkorlik korxonalari boshqaruvining tashkiliy tuzilmalari. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini boshqarish usullari va qarorlar qabul qilish jarayoni.

4-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarida marketing faoliyatini tashkil etish

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida marketingning ahamiyati. Marketing - biznes falsafasi. Marketingning boshqaruv funksiyasi. Bozorni tanlash. Tadbirkorlik faoliyatida bozor segmentatsiyasining ahamiyati. Bozor segmentatsiyasining xususiyatlari. Bozorni segmentlashni tashkil etish. Bozordagi maqsadli segmentni tanlash. Bozor imkoniyatlarida biznesdagi kuchli tomonlarning muvofiqligi. Tovarining hayotiylik davri. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida reklama faoliyatini tashkil etish. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatida marketing tadqiqotlaridan foydalanish. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyati uchun marketing dasturini ishlab chiqish.

5-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirish

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirishning maqsadi va vazifalari. Kichik biznesni va tadbirkorlikni rivojlantirishda biznes-rejaning ahamiyati. Biznes-rejaning mohiyati, mazmuni va tuzish zaruriyati. Biznes-rejaning asosiy bo'limlari. Biznes-rejani bajarilishini nazorat qilish. Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini rejalashtirishni takomillashtirish.

Kichik biznes va tadbirkorlik faoliyatini iqtisodiy tahlil qilishning maqsadi va vazifalari. Kichik biznes va tadbirkorlik korxonalari faoliyatini operativ va strategik tahlil qilish. Kichik biznes va tadbirkorlik korxonalari faoliyati samaradorligi tahlili.

6-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlariga xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmalari

Infratuzilmaning mohiyati. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlariga xizmat ko'rsatuvchi bozor infratuzilmasi turlari. Brokerlik idoralari, ulgurji va chakana savdo tuzilmalari, lizing, konsalting va sug'urta kompaniyalari, bojxona xizmati, axborot-maslahat markazlari, injining va auditorlik firmalari.

O'zbekistonning bank-moliya tizimi. Bank-moliya sohasidagi o'zgarishlar. Banklarning asosiy operatsiyalari. Kichik biznes va tadbirkorlikni rivojlantirishda banklarning roli. Banklardan kredit berish tartibi.

O'zbekistonda soliq tizimi. Umumdavlat va mahalliy soliqlar. Soliq yukini kamaytirishga qaratilgan soliq siyosati. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarini soliqqa tortish. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlaridan olinadigan soliq turlari. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlaridan soliq olish qoidalarini va soliq imtiyozlari.

7-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarida ishlab chiqarish xarajatlari va mahsulot tannarxi tahlili

Ishlab chiqarish harajatlarning mohiyati tarkibi va elementlari. Kichik biznes sub'yektlarning ishlab chiqarish, sotish va boshqa faoliyati natijasida yuzaga keladigan xarajatlarni turkumlash. Ishlab chiqarish xarajatlari. Noishlab chiqarish xarajatlari. Ichki xarajatlari. Tashqi xarajatlari. Doimiy xarajatlari. O'zgaruvchan xarajatlari. Bevosita xarajatlari. Bilvosita xarajatlari. Mahsulot tannarxiga

kirtiladigan xarajatlar. Davr xarajatlari. Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajatlar. Favqulodda zararlar. Mahsulotni tannarxi va uni hisoblash usullari. Mahsulot tannarxini pasaytirish yo'llari.

8-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarining moliyaviy faoliyati tahlili

Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarining moliyaviy faoliyati ko'rsatkichlari. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarining asosiy moliyaviy xujjatlari. Balans. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlari moliyaviy faoliyatini tahlil qilish. Moliyaviy tahlilning turlari va ularni o'tkazish uslublari. Kichik biznes va tadbirkorlikda moliyaviy rejalashtirishning mohiyati, maqsadi va asosiy ko'rsatkichlari. Kichik biznes va tadbirkorlikni moliyalashtirish manbalari. Kichik biznes sub'yektlarini kredit bilan ta'minlash shakllari. Kredit turlari. Kichik biznes sub'yektlarini moliyalashtirishning boshqa manbalari va ulardan samarali foydalanish.

Yalpi daromad va foyda. Foydaning turlari. Kichik biznes va tadbirkorlik sohasida foyda turlarini tahlil qilish. Kichik biznes va tadbirkorlik tizimida rentabellik darajasini hisoblash usullari.

9-mavzu. Tadbirkorlik etikasi va madaniyati

Tadbirkor rahbar etikasi. Tadbirkor rahbarning etika kodeksi. O'ziga jalb qilish imidji. Tadbirkor rahbar faoliyatining ruhiy-psixologik xususiyatlari. Tadbirkor rahbar etiketi. Suhbatlashish, tanishish hamda so'rashish normasi. Ish kontraktlarini tashkil qilish. Ish suhbatlarini olib borish. Ish qog'ozlarini yozish. Telefonda gaplashish madaniyati. Ish protokoli va hisoboti. Tadbirkor rahbarning nutq madaniyati va uning ruxiy-psixologik xususiyatlari. Tadbirkor rahbarning tashqi ko'rinishi va o'zini tutishi. Tadbirkor rahbar va xodimlar o'rtasidagi munosabatlar. Tadbirkor rahbar faoliyatida mojaroli holatlar va ularni hal etish usullari.

10-mavzu. Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarining eksport salohiyatini baholash

Kichik biznes va tadbirkorlik sub'yektlarida eksportning hozirgi holati va tahlili. Eksportkor korxonalarning davlat tomonidan qo'llab-quvvatlanishi. Eksportkor korxonalarga yaratilgan shart-sharoitlar va imtiyozlar. Eksportga mahsulot ishlab chiqaruvchi korxonalar oldida turgan muammolar va ularni bartaraf etish yo'llari. Kichik biznes korxonalarida eksportkor mahsulotlar ishlab chiqarishni rag'batlantirish. Horiyda o'zbek savdo uylarini tashkil etish. Eksport ko'rsatkichlarini hisoblash usullari.

11-mavzu. Korxonalarning tashqi muhitini tahlil qilish

Makromuhoit tuzilmasi. Bozor yoki segmentda uzoq muddatli foyda olishdagi ichki yoqimlilikni aniqlovchi M.Porterning beshta raqobat kuchlari: raqobatchilar, tovar o'mini bosuvchi mahsulotlar, yetkazib beruvchilar, sotuvchilar, bozorning salohiyatli ishtirokchilari. Intensiv raqobatchilik xavfi. Tijorat kurashida xarajatlar qiymatini kamaytiruvchi to'siqlar. Yangi ishtirokchilarning

paydo bo'lish xavfi. Yoqimli segmentning kirish va undan chiqishdagi to'siqlari. Har tomonlama yuqori to'siqli strategiyalar. Yangi texnologiya va mahsulotlar monitoringi. Yetkazib beruvchilarning bozordagi hukmronligining kuchayish xavfi. O'ziga jalb qilmaydigan segment. Yetkazib beruvchilar kuchi, darajani va konsentratsiyani o'rishi (o'sishi), o'mini bosuvchi mahsulotlar safining kamayishi. Himoyalash strategiyasi. Strategiyani amalga oshirish uchun zaruriy bozor sharoitlari va xatarlari.

12-mavzu. Kichik korxonalarning ichki muhitini tahlil qilish

Iqtisodiy tahlilning maqsadi, vazifalari va unda qo'llaniladigan usullar. Korxona faoliyatining SWOT – tahlil usuli. Mahsulot ishlab chiqarish xarajatlar va ularning tarkibi. Kam xarajatlar orqali raqobat ustunliklariga erishish. Mahsulot tannarxidagi tarkiblarning farqlanishi: keng ko'lamli ishlab chiqarish yo'li orqali tejamkorlikka erishish, o'qitish orqali tejamkorlikka erishish ishlab chiqarish texnologiyasi, mahsulotlar konstruksiyasi, tarmoqqa kirishdagi xarajatlar, tashkiliy omillar. Xarajatlarni kamaytirish orqali raqobat ustunlikka erishish. Mahsulotning differentsiatsiyasi: tovar differentsiatsiyasi, xodimlar differentsiatsiyasi, imidj va xizmat ko'rsatish differentsiatsiyasi. Mahsulot differentsiatsiyasining imkoniyatlari. Fokuslashish strategiyalari. Farqalanuvchi qobiliyatlar tushunchasi. Qiymat zanjiri: birlamchi va ikkilamchi faoliyatlar tahlili.

13-mavzu. Biznes-g'oya tahlilini metodik asoslari

Strategik biznes rejalashtirishning mohiyati. Missiya o'miga biznes-g'oya. Bozor ehtiyoji. Ichki qobiliyat. Taraqqiyot imkoniyatlari. Biznes sharti. Qobiliyatlarga misollar. Institutsional bilim. Ichki jarayonlar. Ishonch va obro'-e'tibor. Himoyalash qonun qoidalari. Strategik rejalashtirish yangilashish va transformatsiyalash jarayoni sifatida. Biznes-g'oya, biznesning farqlanadigan jihatlari, strategik tahlil, rejalashtirish, biznes g'oyaning tarkibiy qismlari (bozorning ehtiyojlari, korxonaning ichki jihatlari, korxona jihatlarning rivojlanish imkoniyatlari, biznes sharoitlari).

Ehtiyoj va talabning tuzilishi. Xususiy sarmoya tuzilmasi. Yaderli foydalilik. Konsultatsion mahsulot. Biznes soha chegaralarini aniqlash. Xususiy imkoniyatlar va qobiliyatlarni tashkilashtirishning tahlili. Tashkilot shaxsiy sarmoyasini tahlil qilish. Ishbilarmonlik xavfini hisobga olgan holda biznes soha ko'lamini aniqlashtirish. Biznes-g'oyani shakllantirish.

14-mavzu. Diversifikatsiya va integratsiya

Diversifikatsiya turlari. Oldinga va orqaga integratsiya. Birlashuvlarning asosiy shakllari. Yutilish va qo'shilishlar. Internatsionalizatsiya. Kirish va chiqishdagi to'siqlar. Biznesning strategik sohasi. Konglomeratsiya va sinergizm mezonlari. Ishlab chiqarish zanjiridagi bo'shliqlar. Xavfning pasayishi, diversifikatsiyalashgan korxonalar. Diversifikatsiyaning afzalliklari va kamchiliklari. Strategik alyanslar. Qo'shma korxonalar. Chet el bozorlariga chiqish usullari: eksport, franchayzing, qo'shma korxona, to'laligicha xorijiy kapital evaziga tuzilgan korxona. Uzoq va qisqa muddatli strategik shartnomalar. Global strategiya turlari: global, xalqaro, multimilliy

va transmilliy strategiyalar.

15-mavzu. Bozor ulushi va o'sish sur'atini taqqoslash: Boston konsalting guruhi (BCG) modeli

Boston konsalting guruhi (BCG) modelining kelib chiqish tarixi. BCG modelining tuzilishi. Tajriba samarasi va mahsulotning hayot sikli modeliga asoslangan BCG modelining ikki gipotezasi. BCG matritsa segmentatsiyasi. Yulduzlar, sog'iluvchi sigirlar, muammo tug'diruvchi bolalar, itlar. Firmaning biznes soha xarakteristikasi. Har xil moliyaviy ehtiyojlar va strategik maqsadlarga asoslangan bozorning to'rt guruhi. Rendi firmasining choy bozoridagi faoliyati. Rendi firmasi biznes sohasining BCG modeli. BCG modelining kuchli va zaif tomonlari. Bozorning nisbiy ulushi. BCG modelining asosiy kamchiliklari. BCG modelida foydalanilgan o'zgaruvchilar. Boston matritsasidagi foyda, naqd pul oqimi va muayyan strategiyalar bo'yicha takliflar. BCG modelining modifikatsiyalashgan matritsasi. BCG modelining modifikatsiyalashgan matritsasida qo'llaniladigan kriteriyalar: raqobatli ustunliklarning hajmi, raqobatli ustunliklarni ro'yobga chiqarish usullarining miqdori.

16-mavzu. Bozorning raqobatbardoshligini va yoqimlilikini taqqoslash: Mak Kinsey (GE/Mc Kinsey) modeli

Mak Kinsey (GE/Mc Kinsey) modelining kelib chiqish tarixi. GE/Mc Kinsey modelining tuzilishi. GE/Mc Kinsey modeli matritsasining tuzilishi. Strategik holatlar sohasi. G'oliblar sohasi, yutqazganlar sohasi va o'rtadagi sohalar. Biznesni o'rtacha holati va biznesni ishonchsiz turlari. GE/Mc Kinsey modelini kuchli va zaif tomonlari. GE/Mc Kinsey modelida qo'llaniladigan bozor yoqimlilik va kompaniyani kuchli tomonini xarakterlovchi o'zgaruvchilar. Bozorning yoqimlilik va biznesning strategik holatidagi omillar. Bozorning (tarmoqning, raqobatchilik omillari, moliyaviy-iqtisodiy, ijtimoiy-psixologik omillar) xarakteristikasi. GE/Mc Kinsey modeli variatsiyasi. Dey tomonidan taklif qilingan GE/Mc Kinsey modelini variatsiyasi. O'ziga jalb etuvchi bizneslar. Raqobat holatining kuchli tomonlari. Moniyeson tomonidan taklif qilingan GE/Mc Kinsey modelining variatsiyasi. Bozorni va tarmoqni jalb etilganligi.

17-mavzu. Tadbirkorlik faoliyatida biznes-reja tipologiyasi. Biznes-rejaga qo'yiladigan asosiy talablar

Tadbirkorlik faoliyatida biznes-reja maqsadi. Biznes-reja asosiy tipologiyasi va turlari. Xo'jalik yuritish uchun va kredit olish uchun biznes-reja. Ularning xususiyatlari va asosiy belgilari. Tijorat yoki investitsiya loyihasi uchun to'liq biznes-reja, uning qisqacha xarakteristikasi. Tadbirkorning biznes-rejasi, uning mazmuni va tizimi. Firma tashkiliy tizimi bo'limi uchun biznes-reja. Kredit va grant olish uchun biznes-reja. Uning xususiyati va belgilari. Mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida mamlakat hududini rivojlantirish uchun biznes-reja. Biznes-reja ishlab chiqish uchun qo'yiladigan umumiy talablar va mazmuni.

18-mavzu. Biznes-loyiha va biznes-reja ishlab chiqishdagi asosiy bosqichlar. Asosiy bo'limlarning mazmuni va tuzilishi

Biznes-reja: tavsifi, tuzish usuli. Aniq qo'yilgan maqsad va unga erishishdagi korxona strategiyasi. Xo'jalik yuritish faoliyati uchun biznes-rejaning "klassik" tizimi. Hisobot yilidagi korxona holatining tahlili. Biznesni ifodalash. Bozor. Marketing. Ishlab chiqarishni rivojlantirish. Boshqaruv va kadrlar. Moliya. Foyda va zarar. Rejalashtirilayotgan o'zgarishlar. Xo'jalik yuritish faoliyati biznes-rejasini asosiy bo'limlari mazmuni: Biznes-reja bo'limlarining zarurati. Titul varag'i. Kirish qismi. Soha holati tahlili. Loyiha mohiyati. Marketing rejasi. Ishlab chiqarish rejasi. Tashkiliy ishlar rejasi. Xavf - xatarni baholash. Moliyaviy reja.

Ishlab chiqish ustidan nazorat va korxonada biznes - rejani tatbiq etish. Nazoratning an'anaviy yo'nalishlari: zahiralarni nazorati, ishlab chiqarish jarayoni nazorati, sifat nazorati, bozor ulushi va sotuv hajmi nazorati. Investitsion loyiha. Investitsiya loyihalari xujjatlarini ishlab chiqish, ekspertizadan o'tqazish va tasdiqlash to'g'risidagi Nizomni asosiy qoidalari. Investitsiya loyihalari bo'yicha ma'lumotlar bankini yaratish va monitoringini amalga oshirish.

19-mavzu. Loyiha va biznes-reja ishlab chiquvchi korxona bayoni

Korxonani umumiy bayoni. Faoliyatining asosiy yo'nalishlari. Sexlarni, asbob-uskunalar, dastgohlarni joylashtirish. Korxona ishlab chiqarish quvvatini oshirish yoki kamaytirish. Avvalgi va hozirgi faoliyatining asosiy natijalari. Korxonaning kuchli va kuchsiz tomonlariga xolis baho berish. Ishlab chiqarishni tashkil etish. Korxonaning asosiy vositalar bilan ta'minlanganligi. Xom ashyo, material va komplekt qismlarini yetkazib beruvchilar. Xom ashyo va yetkazib beruvchilar klassifikatsiyasi. Pasportini ichki tuzilishi va ko'rsatqichlari nomi. Dastlabki texnik-iqtisodiy hisoblash tarkibi (DTIH). Investitsiya loyihasini texnik-iqtisodiy asoslash tarkibi (TIA). Loyihaning TIA asosiy texnik-iqtisodiy ko'rsatqichlari. Mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida investitsiya loyihasini amalga oshirish. Loyihani amalga oshirish bosqichlari.

20-mavzu. Marketing rejasi - biznes-rejaning bo'limi sifatida

Mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida korxonaning marketing rejasi ishlab chiqishning mohiyati va mazmuni. Tashqi va ichki tahlil. Marketing operatsiyalari: Tovar taqsimoti, narx belgilash, bozorga siljinish, byudjetlash va dasturlashtirish bayon qilinadi. Quyidagilarni ko'rib chiqish va muhokama qilish: marketing general strategiyasi va korxonaning maqsadini; narx siyosatini tanlash, o'tkazish va tovar yetkazib berish shartini; sotuv taktikasini o'tkazish; xizmat ko'rsatish va kafolatlashni; korxonani rivojlantirish rejalarini. Bo'limning asosiy qismi - byudjetlash va dasturlash. Asosiy iste'molchilar haqida ma'lumot berilishi. Tovar taqsimlash kanallari, distribyuterlar, savdo agentlari, kommissionerlar va har xil savdo tuzilmalari vakillari. Mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida qaysi bozorlarga to'g'ridan-to'g'ri chiqish mumkinligi, xaridorlar talabi va ishlab chiqarishi mumkin bo'lgan tovar sotuvi hajmi aniqlash.

21-mavzu. Kichik korxonalar faoliyatini yuritishning moliyaviy manbalari va ularning samaradorlik ko'rsatkichlari

Kichik korxonalar faoliyati (biznesi)ni tashkil etish va yuritish uchun zarur bo'lgan moliyaviy mablag'lar manbalari. Kichik korxonalar faoliyati (biznesi)ni to'g'ridan-to'g'ri investitsiyalar va grantlar asosida moliyalashtirish tartibi. Kichik korxonalar faoliyatini (biznesini) kredit mablag'lari asosida moliyalashtirish tartibi. Kichik korxona ishlab chiqarish samaradorligining tarkibiy qismlari va mezonlari. Ishlab chiqarish xarajatlarining umumiy (absolyut) va qiyosiy, iqtisodiy samaradorligi. Samaradorlik tushunchasi mohiyati. Ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik tushunchalari. Ijtimoiy ishlab chiqarish samaradorligi o'sishining tarkibiy qismlari. Samaradlikni o'lchash ko'rsatkichlari tizimi. Ishlab chiqarish xarajatlarning umumiy, absolyut va qiyosiy-iqtisodiy samaradorligi. Xarajatlarni qoplash muddati xarajatlar samaradligining muhim ko'rsatkichi. Ishlab chiqarish samaradorligini oshirishning asosiy yo'nalishlari.

22-mavzu. Kichik korxonaning asosiy fondlari va ishlab chiqarish quvvati

Asosiy fondlar va ularning kichik korxona faoliyatidagi o'rni. Kichik korxonaning aylanma va uzoq muddatli aktivlari. Uzoq muddatli aktivlarning tuzilishi. Asosiy fondlarning turlari, tarkibi va ko'rsatkichlari. Ishlab chiqarish asosiy fondlari. Noishlab chiqarish asosiy fondlari. Asosiy ishlab chiqarish fondlari guruhlari. Asosiy fondlarning aktiv va passiv qismlari. Asosiy fondlarni hisobga olish va rejalashtirish. Asosiy fondlarni baholashning boshlang'ich, qayta tiklanish va qoldiq qiymati.

Asosiy fondlarning jismoniy va ma'naviy eskirishi. Amortizatsiya ajratmasi. Asosiy fondlarni modernizatsiyalash. Kichik korxonaning ishlab chiqarish quvvati va uni hisoblash usullari. Asosiy fondlarda ekstensiv foydalanish ko'rsatkichlari. Asosiy fondlardan intensiv foydalanish ko'rsatkichlari. Asosiy ishlab chiqarish fondlaridan integral foydalanish ko'rsatkichlari. Fondlar qiymatini oshiruvchi omillar. Asosiy ishlab chiqarish fondlaridan foydalanishni oshiruvchi asosiy yo'nalishlar. Kichik korxonalarni modernizatsiya qilish, texnik va texnologik qayta jihozlashni yanada jadalashtirish, zamonaviy moslashuvchan texnologiyalarni keng joriy etish.

23-mavzu. Kichik korxonaning aylanma fondlari va aylanma mablag'lari

Aylanma fondlar va aylanma mablag'lar to'g'risida tushuncha. Aylanma ishlab chiqarish va muomala fondlari. Aylanma fondlarning tarkibi, shakllanish manbalari va foydalanish ko'rsatkichlari. Ishlab chiqarish zahiralari. Kelgusi davr xarajatlari.

Tugallanmagan ishlab chiqarish va o'zi tayyorlagan yarimtayyor mahsulotlar. Aylanma fondlarni tejashni iqtisodiy ahamiyati. Kichik korxona aylanma fondlar elementlarini tejash. Moddiy resurslarni tejashning tashkiliy-iqtisodiy yo'nalishlari. Aylanma mablag'lar va ularning samaradorligini oshirish yo'llari. Aylanma mablag'lar tarkibi va strukturasi. Aylanma mablag'larni shakllanish manbalari. Aylanma mablag'larga bo'lgan ehtiyojni aniqlash. Aylanma mablag'lar

normasi.

24-mavzu. Kichik korxonaning ishlab chiqarish faoliyati, xarajatlari, foydasi va rentabelligi

Xarajatlar to'g'risida tushuncha va ularning tasnifi. Moddiy va mehnat xarajatlari. Tijorat xarajatlari. Ishlab chiqarish xarajatlari. Ijtimoiy sug'urta ajratmalari. Kichik korxonalarning ishlab chiqarish to'g'risidagi boshqa xarajatlari. Davr xarajatlari. Boshqaruv xarajatlari. Umumxo'jalik ahamiyatiga ega bo'lgan boshqa operatsiya xarajatlari. Moliyaviy faoliyat bo'yicha xarajatlari. Favqulodda zararlar. Foyda va uni shakllantirish manbalari, foydani taqsimlash tartibi, ko'paytirish yo'llari. Korxona foydasining shakllanish manbalari. Korxona sof foydasining taqsimoti. Korxona foydasini ko'paytirish yo'llari. Rentabellikning iqtisodiy mazmuni va ko'rsatkichlari.

Rentabellikning ko'rsatkichlari. Yalpi foyda o'zgarishiga ta'sir etuvchi omillar hisob-kitobi. Korxonada sof foydaning shakllanish jarayoni. Hozirgi mamlakatni modernizatsiyalash sharoitida, O'zbekiston sharoitida foyda va rentabellikka ta'sir qiluvchi omillar.

25-mavzu. Kichik korxonaning investitsiya faoliyati

Investitsiyalarga oid tushunchalar mazmuni, investitsiya tasnifi va ahamiyati. Moliyaviy va nomoliyaviy investitsiyalar. Investitsiya - moliya bozorining elementidir investitsiyalarning turlari. Investitsiya manbalari va ularning kichik korxonaga qo'yish sohalari. Investitsiya manbalarini shakllantirish. Moliya bozorlarini tasnifi. Pul bozori. Qimmatli qog'ozlar bozori. Sarmoyalar bozori. Investitsiyaviy loyihalar samaradorligi ko'rsatkichlari, ularni aniqlash, baholash va samaradorligini oshirish yo'llari. Kichik korxonaning investitsiya strategiyasi. Investitsion loyiha. Investitsiya loyihasining samaradorligini hisoblash. Investitsiya rentabelligi. Investitsiya oqimini diskontlashtirish.

26-mavzu. Biznesni baholashning qiyosiy yondashuv usuli

Qiyosiy yondashuvning mazmuni. O'xshash korxonalar tanlovining kriteriyalari. Muxim narx multiplikatorlari va ularning xususiyatlari. Qiyosiy yondashuvning umumiy tavsifnomasi. Analog-korxonalar tanlovining muxim tamoyillari. Soha o'xshashliklari. O'sish istiqbollari. Moliyaviy risk. Menjment sifat darajasi. Narx multiplikatorlarining tavsifnomasi. Qiymatning umumiy qiymatini shakllantirish. Qiyosiy yondashuvda matematik usullarni qo'llash. Analog kompaniyalar uslubi. Bitim yoki sotuv usuli. Soha koeffitsiyentlar uslubi. Analog korxona usuli orqali baholashning bosqichlari. Bozor va moliyaviy informatsiyadan foydalanish. Baho-foyda multiplikatori. Baho-dividendlar multiplikatori.

27-mavzu. Biznesni baholashning xarajatli yondashuv usuli

Sof aktivlar uslubi. Ishlab chiqarish materiallar zahirasini baholash usullari. Ishlab chiqaruvchi ko'chmas mulk bahosi. Asbob va uskunalar bahosi. Nomoddiy aktivlar bahosi. Moliyaviy qo'yilmalar bahosi. Likvidatsion (tugatish) qiymat

usuli. Korxona ko'chmas mulkining asoslangan bozor qiymatini aniqlash. Daromadlarni kapitallashtirish usuli. Kumulyativ qurish uslubi. Mashina va asbob-uskunalar bozor qiymatini baholash. Nomoddiy aktivlar qiymatini baholash. Tovar belgisi qiymatini baholash. Moliyaviy qo'yilmalarning bozor qiymatini baholash. Kapitalizatsiya foiz stavkasini kapital xarajatlarni hisobga olib aniqlash uslubi. Bevosita kapitalizatsiya uslubi. Yalpi daromad multiplikatori.

28-mavzu. Kichik bizneslarda texnologik integratsiya va raqamli transformatsiya

Raqamli transformatsiya. Texnologiyani joriy qilish. Operatsion integratsiya. Tashqi integratsiya. Holatlar va trendlar. Onlayn va offline kombinatsiyasi. Raqamli savdo. Investitsiya zarurati va xavf. Mikro va kichik korxonalar. Sun'iy intellekt. Avtomatlashtirish. Onlayn savdo platformalari. Generativ AI. Blokcheyn. Ta'minot zanjiri. Marketing bilan sinxronlash.

29-mavzu. Kichik bizneslarda moliyaviy diversifikatsiya va moliyaviy manbalarni kengaytirish

Kichik biznes. Pandemiya. Global ta'minot zanjiri. Mijoz-segmenti. moliyaviy diversifikatsiya. Daromad. Moliyaviy mablag'lar va investorlik manbalariga chiqish. Ijtimoiy tadbirkorlik sektori. "SME moliyalashtirish". Raqamli va alternativ moliyalashtirish shakllari. Korxona foydasining shakllanish manbalari. Korxona sof foydasining taqsimoti. Korxona foydasini ko'paytirish yo'llari. Rentabellikning iqtisodiy mazmuni va ko'rsatkichlari. Moliyalashtirish manbalarini kengaytirish. Bank kreditlari, fintech, crowdfunding, faktoring, davlat grantlari.

30-mavzu. Startup ekotizimi va vechur kapital bozori rivojlanishining kichik biznesga ta'siri

Startup. Startup ekotizim. Texnoparklar, vechur fondlar va inkubatsiya dasturlari. IT-Park. Bozor va moliyaviy informatsiyadan foydalanish. Baho-foya multiplikatori. Kichik korxona ishlab chiqarish samaradorligining tarkibiy qismlari va mezonlari. Ishlab chiqarish xarajatlarning umumiy (absolyut) va qiyosiy, iqtisodiy samaradorligi. Samaradorlik tushunchasi mohiyati. Ijtimoiy va iqtisodiy samaradorlik tushunchalari. Baho-dividendlar multiplikatori. Innovatsion rivojlanish agentligi. Technohub, "Startup Initiatives" dasturi.

Talabgorlarning kirish imtihon natijalarini BAHOLASH MEZONLARI

Imtihon mutaxassislik fanidan o'tkaziladi. Imtihonlar ball tizimida quyidagi "javob tavsifi" asosida baholanadi:

Mutaxassislik fanidan imtihon yozma shaklda o'tkaziladi va quyidagilarga e'tibor beriladi:

- savol bo'yicha aniq tasavvurga ega;
- mazmunan aniq yoritilgan, mohiyati to'liq ochib berilgan, mantiqiy izchil ifodalangan;
- nazariy bilimlarga asoslangan holda to'g'ri javob berilgan;
- mamlakatda amalga oshirilayotgan islohotlarga e'tibor qaratilgan;
- samaralari va natijalari bo'yicha mustaqil ijodiy fikr yuritilgan;
- tegishli masalalar bo'yicha rivojlangan xorijiy mamlakatlar tajribasi e'tiborga olingan;
- fikr mantiqiy ketma-ket bayon etilgan, savol bo'yicha tegishli xulosalar chiqarilgan;
- husnixati chiroyli va o'zbek tilida xatosiz yozilgan.

Imtihon savollari mutaxassislik fanidan har biri 20 ball bilan baholanuvchi 5 ta savoldan, jami 100 ballni tashkil etadi.

FOYDANILGAN ADABIYOTLAR RO'YXATI

1. O'zbekiston Respublikasi Konstitutsiyasi. - T.: O'zbekiston, 2023.
2. O'zbekiston Respublikasining "Tadbirkorlik faoliyati erkinligining kafolatlari to'g'risida"gi Qonuni. 2012 yil 5 fevral, O'RQ-328-son.
3. O'zbekiston Respublikasining "Oilaviy tadbirkorlik to'g'risida"gi Qonuni. 2012 yil 26 aprel, O'RQ-327-son.
4. O'zbekiston Respublikasining "Raqobat to'g'risida"gi Qonuni. 2012 yil 6 yanvar, O'RQ-319-son.
5. "Respublika hududlarini toifalarga ajratish va tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlashning tabaqalashtirilgan tizimini joriy etish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, №PF-287, 30.12.2022.
6. "Tadbirkorlik faoliyatini davlat tomonidan tartibga solishni soddalashtirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, №PF-244, 09.11.2022.
7. "Tadbirkorlik subyektlarining eksport salohiyatini yanada kengaytirish chora-tadbirlari to'g'risida"gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni, №PF-228, 30.09.2022.
8. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. Soliq majburiyatlarini bajarishda tadbirkorlik sub'yektlariga yanada qulay shart-sharoitlar yaratish chora-tadbirlari to'g'risida. 2021 yil 7 sentyabr, PF-6307-son.
9. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Farmoni. Tadbirkorlik faoliyatining jadal rivojlanishini ta'minlashga, xususiy mulkni har tomonlama himoya qilishga va ishbiarmonlik muhitini sifat jihatidan yaxshilashga doir qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. 2021 yil 5 oktyabr, PF-4848-son.
10. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining Qarori. Tadbirkorlikni qo'llab-quvvatlash tizimini takomillashtirish, ishbiarmonlik muhitini yanada yaxshilash bo'yicha qo'shimcha chora-tadbirlar to'g'risida. 2021 yil 21 aprel, PQ-5087-son.
11. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning 2018 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2017 yil 22 dekabr. - <https://uza.uz>
12. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2023 yil uchun mo'ljallangan eng muhim ustuvor vazifalar haqidagi Oliy Majlisga Murojaatnomasi. 2022 yil 22 dekabr. - <https://uza.uz>
13. Tadbirkorlikni jadal va yanada keng rivojlantirish uchun barcha sharoitlarni yaratish - eng muhim vazifamizdir. O'zbekiston Respublikasi Prezidenti Shavkat Mirziyoyevning mamlakatimiz tadbirkorlari bilan ochiq muloqot shaklidagi uchrashuvda so'zlagan nutqi. 2023 yil 18 avgust. -<https://uza.uz>
14. Mirziyoyev Sh.M. Tanqidiy tahlil, qat'iy tartib-intizom va shaxsiy javobgarlik-har bir rahbar faoliyatining kundalik qoidasi bo'lishi kerak. T.:O'zbekiston, 2017.-104 b.
15. Mirziyoyev Sh.M. Erkin va farovon, demokratik O'zbekiston davlatini birgalikda barpo etamiz. - Toshkent : O'zbekiston, 2016. - 56 b.
16. Mirziyoyev Sh.M. Qonun ustuvorligi va inson manfaatlarini ta'minlash - yurt taraqqiyoti va xalq farovonligining garovi. - Toshkent: "O'zbekiston", 2017.

-48 b.

17. Mirziyoyev Sh.M. Buyuk kelajagimizni mard va olijanob xalqimiz bilan birga quramiz. - Toshkent: "O'zbekiston", 2017. - 488 b.
18. Investment Appraisal: Methods and Models - Uwe Götze, Deryl Northcott, Peter Schuster - 2015.
19. Dr. Jay A.Dewhurst. An Introduction to Business and Business Planning 1st edition 2014
20. Robert Blackburn. Small Business and Entrepreneurship. Sage Publications Associate Dean Research, London 2008.
21. Qosimova D.S. Kichik biznes va xususiy tadbirkorlik. (Darslik). - T.: "Innovatsion rivojlanish nashriyot-matbaa uyi", 2021, 328 bet.
22. Tursunov R.T., Pulatov N.T., Djalalova I.A. Biznes strategiyasi. O'quv qollanma. T.: Iqtisodiyot, 2016. - 312 b.
23. Muratov R.S, Djalalova I.A. Oripov S.SH. Korxona iqtisodiyoti. Darslik. -T.: TDIU, 2013. - 500 b.
24. Асаул А. Н., Старинский В. Н., Старовойтов М. К., Фаттинский Р. А. Оценка организации стоимости (предприятия, бизнеса). Учебник Санкт-Петербург, Наука, 2014. - 481 с.
25. Jurayev A.S., Xujamqulov D.Yu., Mamatov S. Investitsiya loyihalari tahlili. Darslik. T.:TMI, 2006. -234 s.
26. Каптор Е.Л. и др. Экономика предприятия. - СПб: Питер, 2009. - 224 с.
27. Маусица К. Миссия бизнеса.- 3-е изд.-М.: Алпина, 2011. -98 с.
28. Малый бизнес. Организация, экономика, управление: Учеб. Пособие для вузов / Под ред. Проф. В.Я. Горфинкеля, проф. В.Я. Горфинкеля, В.А. Швандара. - 2е изд., перераб. И доп.-М.: ЮНИТИ - ДАНА, 2008.
29. Попова В.М. Бизнес планирование. Учебник. М.: Финансы и статистика. 2009. - 256 с.
30. Предпринимательство: учебник / под. ред. М.Г. Лапуста. - 4-е издательство, доп. - М.: ИНФРА-М, 2008. - 667 с.

Internet saytlari

31. www.gov.uz - O'zbekiston Respublikasi hukumat portal.
32. www.lex.uz - O'zbekiston Respublikasi Qonun hujjatlari ma'lumotlari milliy bazasi.
33. www.mehnat.uz - O'zbekiston Respublikasi kambag'allikni qisqartirish va bandlik vazirligi sayti
34. www.chamber.uz - O'zbekiston savdo sanoat palatasi rasmiy sayti
35. www.ziynet.uz